

КОМЕНТАРИ НА ЦЕНТЪР ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ ЕНЕФЕКТ

към „Проект на „Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 за периода 2021-2027 г.““

по отношение на темите, свързани с енергийната ефективност в крайното потребление

ОБЩИ БЕЛЕЖКИ

1. НИСКОВЪГЛЕРОДНА ИКОНОМИКА, СМЕКЧАВАНЕ И АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ, И ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ

Въпреки че цитираната Национална програма за развитие „България 2030“ извежда като Приоритет 1 към Ос 2 „Зелена и устойчива България“ кръговата и нисковъглеродна икономика, и въпреки че една от основните цели на политиките е формулирана като „По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ (ЦП2), темите за енергийната ефективност и ВЕИ са до голяма степен negliжирани за сметка на анализа на съществуващата енергийна инфраструктура и приоритизирането на газификацията. Докато конюнктурният уклон към газификацията е донякъде разбираем с оглед на моментните по-ниски цени на източника, трябва да е ясно, че природният газ продължава да бъде изкопаемо гориво и не е правилен стратегически избор при прехода към нисковъглеродна (или декарбонизирана, според друга популярна интерпретация на термина) икономика, а по-скоро преходна технология, въпреки предимствата си по отношение на въглеродните емисии спрямо останалите изкопаеми горива.

За сметка на това, енергийната ефективност е водещ приоритет в европейските политики за декарбонизация, като принципът „Енергийната ефективност е на първо място“ е ясно изведен както в Стратегията за Европейския енергиен съюз ([COM/2015/080](#)), така и в комуникацията за Европейската Зелена сделка ([COM/2019/640](#)), и разбира се, във вече добре познатата [Директива 844/2018](#). Това е отразено, поне декларативно, и в Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г., където се твърди, че „България поставя енергийната ефективност на първо място“ (с. 18) и „България поставя акцент върху алтернативните политики и мерки за насърчаване на енергийната ефективност. Такива мерки включват (...) обновяването на съществуващия сграден фонд, с оглед увеличаване на броя на сградите с близко до нулево потребление на енергия.“ (с. 18-19).

За съжаление, тези елементи не са отразени достатъчно подробно в интегрираните териториални стратегии, което се отразява негативно и на други техни елементи. Това неразбиране на процесите в областта на климата и енергията е видно и при интерпретацията на проблемите, касаещи изменението на климата, които имат две същностни измерения: смекчаване (“mitigation”) и приспособяване (“adaptation”). Първото от тях се отнася до намаляване на човешкото влияние върху процесите, предизвикващи промените, а второто - до намаляване на щетите, предизвикани от негативните явления, свързани с изменението на климата. В дискутираните проекти е очевиден превесът на втората част от понятието (при това ограничен до няколко сектора), докато смекчаването на климатичните промени не е предмет на стратегическото целеполагане. Това се отчита като недостатък не само защото не съответства на европейските стратегически цели, но най-вече

защото заплашително измества стратегическия фокус от устойчиви решения, способстващи енергийния преход, към палеативни мерки с кратък хоризонт.

2. СЪГЛАСУВАНЕ С ДРУГИ ПЛАНОВИ ДОКУМЕНТИ В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Освен вече споменатата липса на фокус към енергийната ефективност и несъответствие с постановките в Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г., особено силно впечатление прави отсъствието на ясни намерения и ангажимент за активно прилагане на мерки за енергийна ефективност в сградния сектор. Изключенията са образователният сектор и стратегията за Югозападен регион, която принципно е развита много по-подробно и качествено от останалите в областта на енергийната ефективност. Дейности за енергийна ефективност са епизодично маркирани и в секциите, касаещи развитието на големите градски центрове, но без никаква конкретика. Това е крайно недостатъчно, особено с оглед на наскоро разпространената предварителна версия за Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния фонд от жилищни и нежилищни сгради 2021-2050 г., на все още действащата Национална дългосрочна програма за насърчаване на инвестиции за изпълнение на мерки за подобряване на енергийните характеристики на сградите от обществените и частния национален жилищен и търговски сграден фонд 2016-2020 г., на Националната програма за енергийна ефективност в многофамилните жилищни сгради (която е практически единственият значим инструмент за подобряване на жилищните условия в градовете), на дейностите на Фонда за градско развитие и на очакваното продължаване на огромни по обем инвестиции в тази област по оперативните програми в дискутирания планов период. В допълнение, изкуственото противопоставяне на мерки по сградната обвивка и сградните инсталации във всички шест стратегии (с една и съща копирана постановка) е неправилно и дори вредно. Всеки проект за сградно обновяване трябва да анализира интегрирано приложение на пакети от енергоспестяващи мерки с цел икономически ефективно постигане или максимално приближаване до стандарта за почти нулево-енергийна сграда, като не следва да бъде приоритизирана или отхвърляна нито една от възможните мерки и технологии.

В допълнение, почти никакво внимание не е обърнато на общинските и областни стратегии за енергийна ефективност и насърчаване на използването на енергията от възобновяеми източници, с изключение на горната неправилна постановка и стимулирането на газификацията. Тези документи са от изключително значение, тъй като целта им е да бъдат инструмент за привличане на частни инвестиции с оглед на оптималното използване на наличните ограничени публични средства.

3. ВРЪЗКИ С ДРУГИ ЕЛЕМЕНТИ ОТ СТРАТЕГИЯТА

Липсата на фокус върху политиките в подкрепа на енергийната ефективност и ВЕИ се отразява и в липсата на акцент върху тях при разработването на други иначе подробно развити елементи като развитието на човешкия потенциал и приложението на съвременни информационни и комуникационни технологии. Ефективното приложение на политики в тези две области изисква както висококвалифицирани специалисти, така и подготвен технически персонал в областите на строителството и енергетиката. В същото време,

децентрализацията на производството на енергия неминуемо ще доведе до силна потребност от услуги в областта на гъвкавото управление на доставките и потреблението и киберсигурността, което е от водещо значение за развитието на ИКТ сектора и дигиталните умения на потребителите (това донякъде е отразено в стратегията за югоизточен регион). Не на последно място, изграждането на знания за устойчивите и ефективни решения в областта на енергията сред крайните потребители е от съществено значение, тъй като именно това е основният двигател за инвестиционна активност и реализиране на политическите намерения в областта.

КОНКРЕТНИ ПРЕПОРЪКИ

1. Текстът

„В програмите за ЕЕ на общините е необходимо да се обърне повече внимание и на подобряване ефективността на сградните инсталации, не само за подобряване енергийните характеристики на сградите, както и мерки за ускорена газификация на обществените сгради“,

наличен във всички шест стратегии, да се промени в

„Общинските програми по енергийна ефективност и за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива следва да се превърнат във водещи документи за насочване на инвестиционните намерения в областта на климата и енергията на територията на общината. Ще се насърчава интегрирането им в Планове за действия за устойчива енергия и климат, отговарящи на изискванията на националното законодателство и на Споразумението на кметовете; заедно с това, ще се насърчава и въвеждането на системи за енергиен мениджмънт в общините. Тези програми следва да обръщат специално внимание върху оценката на потенциала за енергийни спестявания, стратегическото целеполагане, определянето на ясни количествени индикатори за постигане на целите¹, дефинирането на финансова рамка и на конкретни проекти на територията на общините (включително в жилищния и промишления сектор и сектора на услугите), като се съобразяват с националните планови документи и регулаторна рамка, и в частност с Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния фонд от жилищни и нежилищни сгради 2021-2050 г. По отношение на енергийната ефективност на сградите от публичните и частните сградни фондове следва да се контролира стриктното прилагане на задължителния стандарт за сгради с близко до нулево потребление на енергия при новите сгради. При проекти за сградно обновяване, следва да се изисква и контролира максималното доближаване до този стандарт при доказана разходна ефективност в целия жизнен цикъл на предложените мерки.“

2. Текстът

Внедряване на мерки за енергийна ефективност в сгради/помещения на образователната инфраструктура, включващи топлоизолация, подмяна на дограма, локални инсталации и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване и др.

наличен във всички шест стратегии, да се промени във

¹ Минимално изискуеми индикатори: Количество спестена енергия; количество енергия, произведена от ВЕИ; количество намалени емисии на CO₂

Внедряване на мерки за енергийна ефективност в сгради/помещения на образователната инфраструктура, включващи топлоизолация, подмяна на дограма, механична вентилация с оползотворяване на изходящата топлина (рекуперация), автоматизация и контрол на параметрите на микроклимата в помещенията, локални инсталации за ВЕИ (вкл. съвременни термопомпени системи) и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване и др. Проектите за обновяване следва да включват пакет от енергоспестяващи мерки, чрез които максимално да се доближава стандартът за сгради с близко до нулево потребление на енергия при постигане на оптимални параметри на микроклимата (вкл. качеството на въздуха в помещението) и доказана разходна ефективност в целия жизнен цикъл на предложените мерки.

3. Текстът

Политиката за бъдещото развитие на ВЕИ в страната и района ще претърпи известни промени и ориентиране към децентрализирано производство на енергия от ВИ, присъединяващи се на по-ниски нива на напрежение – особено електроразпределителните мрежи.

Големи резерви има в поведението на общините, които съгласно чл. 10 от Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ) разработват общински дългосрочни и краткосрочни програми за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива в съответствие с НПДЕВ. Не всички общини имат такива програми, а и много от планираните мерки не се изпълняват. Определено биомасата като ВЕИ се подценява, а редица проучвания сочат, че в България има голям и неизползван потенциал за това.

наличен под една или друга форма във всички шест стратегии, да се промени в

Политиката за бъдещото развитие на ВЕИ в страната и района ще претърпи сериозни промени и ориентиране към децентрализирано производство на енергия от ВИ, което ще изисква присъединяване на по-ниски нива на напрежение и повишаване на капацитета на електроразпределителните мрежи. Това изисква както директни инвестиции, така и привличане и/или създаване на висококвалифицирани специалисти в секторите на енергетиката и ИКТ. Заедно с това този процес е предпоставка за развитие на иновативни бизнес модели, включително в сферата на динамичното управление на търсенето и предлагането и киберсигурността, и съответното развитие на знания, умения и технологии, което представлява значителна и все още неизползвана икономическа възможност.

Големи резерви има в поведението на общините, които съгласно чл. 10 от Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ) разработват общински дългосрочни и краткосрочни програми за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива в съответствие с НПДЕВ. Не всички общини имат такива програми, а и много от планираните мерки не се изпълняват. Тези програми следва да бъдат пряко свързани с общинските програми за енергийна ефективност, като обърнат сериозно внимание на възможностите за инициране на енергийни кооперативи в режим на публично-частни партньорства, с цел директно потребление на произведената енергия от възобновяеми източници както в публичните сгради, така и в промишлеността и жилищния сектор.

- 4. Текстът в ЦЕЛ 1.1.4. ПРЕХОД КЪМ НЕУТРАЛНА ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА ИКОНОМИКА на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион (с. 145-146), и в частност политиките и примерните мерки, следва да служи като пример на всички останали стратегии. Той успешно преодолява голяма част от описаните недостатъци на стратегиите и изпълнява основната функция на тези документи, а именно поемането на ясен политически ангажимент и насочването на инвестиционните интереси.**

Този текст може и трябва успешно да се адаптира според регионалните особености и да се интегрира в

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.4. РАЗВИТИЕ НА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ИКОНОМИКА, СМЕКЧАВАНЕ НА ПОСЛЕДСТВИЯТА И АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ. ОПАЗВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ на Северен централен регион,

ЦЕЛ 1.3.2. МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ, АДАПТИРАНЕ И СПРАВЯНЕ С КЛИМАТИЧНИ ПРОМЕНИ И ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ. ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ на Североизточен регион,

ЦЕЛ 3.2.2. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕФЕКТИВНОСТ на Северозападен регион

ЦЕЛ 2.3.2 ПОДОБРЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ИНФРАСТРУКТУРА, ЖИЛИЩНИЯ ФОНД И ПРЕДПРИЯТИЯТА на Южен централен регион

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2.4 НАСЪРЧАВАНЕ НА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ИКОНОМИКА, ЗЕЛЕНИ ИНВЕСТИЦИИ, КРЪГОВА ИКОНОМИКА, ПРИСПОСОБЯВАНЕ КЪМ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА, ПРЕВЕНЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА на Югоизточен регион.